

Dítě s rozvážností zralého muže - Chaim Chajat, *1934, Olyka

Naši rodiče Mordechaj a Sára Chajatovi žili na Volyni v městečku Olyce, v němž bydlelo celkem kolem 5000 Židů. Měli celkem pět dětí a živili nás obchodem se zemědělskými plodinami, které otec kupoval v okolních vesnicích a prodával ke zpracování.

Po obsazení městečka německou nacistickou armádou v červenci 1941 ihned začalo, za příčinlivé pomoci ukrajinské policie, pronásledování a vraždění lidí a záhy soustředění Židů v ghettu. Spolu se starším bratrem jsme se podkopali pod ohradou ghetta a zvenku jsme přinášeli vyžebrané, nebo nakoupené potraviny. V této době strýc Jakov připravil mimo ghetto podzemní skrýš.

V červenci roku 1942 začali nacisté vyvážet Židy z ghetta. Tatínka při tom zastřelili Strýci, mně, Chajimovi (*1934), bratru Nachmanovi (*1929), sestře Cviji (*1924) a několika dalším se podařilo uniknout a dostat se do zmíněného bunkru. Neměli jsme v něm zásoby potravin a tak jsme za několik dnů po dvojicích opouštěli bunkr s tím, že se sejdeme na dohodnutém místě. První opouštěli bunkr bratr Nachman a sestra Cvija a já se k ním, proti jejich vůli, přidal. Na smluveném místě jsme ve vzrostlém obilí na ostatní čekali dlouho a marně.

Zůstali jsme sami uprostřed Ukrajinců, kteří byli vůči Židům stejně nepřátelští jako nacisté. Všichni tři jsme skrytě chodili od jedné vsi k druhé, jednou to byla obec ukrajinská podruhé česká, žebrali o jídlo a hledali trvalejší úkryt. Hovořit jsem dovedl pouze jidiš a tak jsem předstíral, že jsem němý. Ukrajinci se k nám chovali nepřátelsky, ale Češi byli dobří a snažili se nám pomoci. Asi po měsíčním potulování jsme přišli do obce Noviny České, kde nám česká rodina poskytla úkryt ve stodole. Kromě toho tato rodina přechovávala v úkrytu pod chlévem dvě dívky, které přispívaly zachráncům na svoji stravu. Vycházely ven jen v noci. Zachránily se, žijí v Izraeli, ale jejich příjmení, stejně jako příjmení jejich zachránců jsem zapomněl. Brzy jsem se naučil česky natolik, že jsem v létě 1943, spolu s českými dětmi, pásal dobytek. „Povýšil“ jsem tedy ze štvance na pasáčka, vždyť mi již bylo 9 let.

V době, kdy jsme do Novin Českých přišli, skrývalo se v obci kolem šedesáti Židů z blízkého a vzdálenějšího okolí. Skrývali se ve stodolách, stozích slámy, chlévech, případně v zemi vykopaných krytech pod budovou, s důmyslně zamaskovaným únikovým vchodem mimo budovu. V létě někteří spali v polích ve vysokém obilí a do obce jen přicházeli v noci pro jídlo. Někteří si mohli troufnout na to, aby pracovali v polích a nocovali v obci.

Obec Noviny České byla stranou větších městeček, představovala dlouhou ulici v údolí, trochu schovanou v lesích a co bylo hlavní, žilo v ní kolem pěti set českých obyvatel a naprostá většina z nich se nám štvancům snažila pomoci. Byly zde tedy všechny předpoklady pro to, aby se tato poměrně velká skupina Židů v obci zachránila. Banderovci bezpochyby o Židech v Novinách Českých věděli, ale tehdy si obec přepadnout ještě netroufli. Vymysleli tedy lest.

Přišel jsem jednou z pole a bratr mi vyprávěl, že tu byl Žid, který říkal, že Rudá armáda již brzy přijde a my se můžeme zachránit prostřednictvím skupiny sovětských partyzánů, která je poměrně blízko v lese a že půjdeme k ním společně. Přesto, že jsem byl mladší, pojal jsem podezření, že to je podvod a odmítl jsem jít. Nicméně, jelikož jsem byl mladší, musel jsem bratra poslechnout. Šli jsme asi dva kilometry do místa, kde byli shromážděni ti, kteří výzvě tohoto Žida uvěřili. Když jsme se ale přiblížili k jedné z vesnic, která mi byla známa jako vesnice banderovská, protože nás jednou pronásledovali a stříleli po nás, řekl jsem bratrovi, že dále nepůjdu. Marně na mne naléhal a nakonec šel sám a já jsem se vydal opačným směrem. Tehdy jsem ho viděl naposledy. Po dvou dnech mi hospodyně, která nás přechovávala řekla, že to nebyli sovětské partyzány, ale banderovci, kteří všechny zavraždili. Dokonce i toho Žida, kterému slíbili, že když všechny přesvědčí a přivede, tak ho ušetří.

Tak jsem z celé naší rodiny zůstal naživu sám se sestrou, která se v této době skrývala na jiném místě. Vydal jsem se ji hledat. Skrývala se u člověka, kterého můj otec znal před válkou. Když jsem tam přišel, řekl mi, že sestru u něho našli a vzali zpět do ghetta. Nevěřím tomu, myslím, že ji sám zabil. Možná, že dostal od otce peníze a tak nechtěl, aby někdo z rodiny zůstal naživu. Rychle jsem

se vrátil do Novin Českých k mým zachráncům a u nich jsem se v předjaří roku 1944 dočkal osvobození. Bylo to velmi prosté: brzy ráno jsem viděl sovětské vojáky, kteří brali ve stodole slámu pro koně. Po jejich odchodu jeden sovětský zajatec-antisemita, který se také v Novinách Českých zachránil, na mne vytáhl zbraň, postavil mne ke zdi a řekl, abych zvedl ruce a pochodoval směrem do pole. Nějaká česká žena s manželem to uviděli, muž chytil zajatci za zbraň, já jsem utekl a vrátil jsem se až nad ránem.

To bylo poslední ohrožení mého života. Předtím, v roce 1943 nás se sestrou chytil nějaký chlap, držel nás ve svém domě den a noc bez jídla a ráno jsem si všiml, že má v ruce sekeru a radí se s dalším chlapem, zřejmě o tom, jak nás zahubit. Začali jsme se sestrou křičet, jeho manželka se lekla, otevřela dveře, my jsme otevřeli okno, vyskočili ven a utekli zpět do Novin Českých. Přijali nás tehdy v další české rodině.

Brzy po osvobození Rudou armádou mne hospodář tajně v noci odvezl do Rovna, kde se soustřeďovali zachránění Židé. Umístili mne do ruského dětského domova, kde však vládl antisemitismus a proto jsem z něj utekl. Byl jsem bez prostředků, bez pomoci dospělých, ale naštěstí jsem narazil na nějakého podnikavého Žida, který zaměstnával takové jako já coby prodavače cigaret, zápalek apod.

V roce 1945 se mi podařilo spojit s jednou židovskou rodinou a dostat se do Polska, kde jsem se octl v židovském dětském domově v Lublinu, pak v dalších městech, ale já ve svých 11 letech jsem měl konkrétní cíl — dostat se do Palestiny. Utekl jsem proto z dětského domova a přidal se k organizaci, jejímž patronem byl Hashomer Hacair a v roce 1948 jsem se skupinou „Alijat hanoar“ přijel do Izraele. Podle mého názoru „z ohně do ohně“.

Ujal se mne, jako mnohých podobných dětí, kibuc. Kibuc mi podle možností nahrazoval mé zahynulé blízké, zajistil životní potřeby, vzdělání a pomohl ke startu do samostatného života. V roce 1955 jsem s pomocí kibucu získal vlastní dům, oženil se, manželka Cipora mne brzy obdařila synem Jischakem (*1956) a dcerou Taljou (*1958).

V době, kdy jsem předložil do Památníku Yad Vashem své svědectví, bylo našemu synovi deset let a v tomto věku jsem, odkázaný na dobrotu mých zachránců a na své schopnosti, bojoval o přežití.

Chajim Chajat 8. prosince 1966 Podle dokumentu archivu Yad Vashem č. YVA 03/3064 redakčně upravil Jiří Hofman.